

Lucia BUNACIU

COMPOZITORUL IACOB MUREȘIANU (1857-1917) ȘI POLITICA SA CULTURALĂ

„Muzica este un grai...”
George Enescu

Cultura reprezintă o armă, armă cu care au luptat intelectualii români pentru a-și instrui poporul lor majoritar în Transilvania, subjugat și asuprit, ținut intenționat în întuneric de stăpânitorii străini.

Iacob Mureșianu, crescut de tatăl său în spiritul de a-și ajuta neamul, va face aceasta în special pe tărâmul muzicii, domeniu pe care îl stăpânea la cel mai înalt nivel de studii, ca profesor, interpret și compozitor.

Unul dintre instrumentele cele mai importante de care s-a servit în acest scop este revista „Musa Română”, al cărei prim număr, apărut în anul 1888, publică un manifest-program („primul de acest fel al unei școli muzicale românești”, citat de Enea Borza în prefața *Caietelor de pian*).

Cred că e potrivit și util să dau mai jos, în întregime, acest manifest în care Iacob Mureșianu își expune întreaga sa politică culturală, în special în muzică, și pe care l-a și aplicat întreaga sa viață.

Iată acest program:

Muzica a devenit unul din cei mai puternici factori de civilizațiune. Aceasta ne-o dovedește faptul, că muzica este mai tare răspândită în țările mai civilizate.

Așa Italia, Francia, Germania sunt mult mai înaintate în muzică, decât acele țări unde civilizațiunea n-a ajuns acelaș grad de dezvoltare.

Noi, românii, cu toate că suntem o națiune aptă în gradul suprem de civilizațiune și foarte bogată în talente, n-am putut încă trece nici măcar pragul muzicii populare și așa n-am putut face nici progresul ce se cere pentru adevărata artă. Cauza a fost negreșit împrejurările vitrege în care am trăit și încă trăim.

Mulți, și mai cu seamă străinii, susțin că noi românii n-avem muzică națională. Și ce-i face să exprime un asemenea neadevăr? Împrejurarea, că noi românii, deși avem muzica noastră populară ca oricare alt popor, ba încă mai bogată și mai frumoasă, nu ne putem încă bucura de avantajul, ca alte popoare, de a avea cântecele noastre populare culese în regulă și în ordine, și bine aranjate după toate regulile armoniei.

Cum că românul e înzestrat cu mari și frumoase talente, că are o deosebită iubire către muzică, ne dovedește acel adevăr, că poporul român este în general foarte iubitor de cântece, ba putem zice fără a risca să fim desmințiți, că românul nu mai poate trăi fără cântece. Aceasta o are românul comun cu întreaga gintă latină. Omul din popor însoțește rusticele sale lucrări cu vesele cântări. Deplin pătruns de subiectul cântării sale, cântă adeseori, improvizând, și imaginațiunea i se aprinde cu cât îi crește veselia ori întristarea. În popor deci trebuie să căutăm originea acelor nenumărate cântece, doine, salturi sau hore, din popor trebuie ele culese, bine studiate după caracter și datini, și apoi prelucrate după regulile armoniei și date publicității. Făcând aceasta, deoparte neprețuitul tezaur al muzicii noastre naționale se va conserva pentru totdeauna și astfel nu se va mai întâmpla ceea ce s-a întâmplat în timpurile trecute, ca o parte însemnată din acel tezaur să se piardă și să dispară cu totul; de altă parte străinii vor putea să admire frumusețea și bogăția acestui tezaur.

Iată unul dintre scopurile frumoase și necesare ce „Musa Română” își propune a-l urmări și realiza pe cât în putință îi va sta.

Afară de aceea este cunoscut că în petrecerile societății noastre mai culte, în saloanele inteligenței noastre românești, foarte arareori se aud răsunând minunatele accente ale melodiilor

române, deoarece până acum foarte puține din acelea melodii au fost culese și aranjate astfel ca să răspundă pe deplin cerințelor mai înalte.

De aceea „Musa Română” se va sili după puțină și după grelele împrejurări în care trăim, a umplea și această mare lacună, ce atât de dureros se simte mai ales în mijlocul societății românești inteligente. Vom publica tot felul de bucăți de salon, alcătuite din cântece populare pentru pian în formă de Fantazii, Capriciuri, Rapsodii, Concerte etc. ca și bucăți românești pentru violină și flaută. Numai așa se va putea răspândi muzica noastră națională, nu numai între noi, ci chiar și între streini, și numai astfel se va manifesta înaintea tuturor o nouă caracteristică a individualității noastre naționale.

Acesta este al doilea scop ce-l urmărește „Musa Română”.

Muzica noastră populară e dulce, gingașe, melancolică și totodată și răsboinică, pasionată și plină de iubire și ariile ei sunt viu animate și au originalitate picantă. Ele plac mai mult decât orice urechilor delicate și fine, și pot servi, prin puțină osteneală, oricărui spirit întreprinzător și minte îndrăznească, ca un adevărat nutriment pentru idei sublime pline de fantezie, la lucrări dramatice pline de efect și la lucrări care ne lipsesc cu desăvârșire, la bucăți orchestrale de valoare artistică, iar acestea s-ar putea ridica la progresul dorit, la adevărata artă.

Pătruns fiind de adevărul acesta, „Musa Română” dacă va fi sprijinită cu căldură din partea onoratului public românesc va primi cu timpul un format mai mare, pentru ca să poată conlucra prin modestele ei publicări câtuși de puțin la viitorul edificiu măreț al muzicii noastre, – la muzica clasică română – singurul scop la care trebuie să țintească muzica noastră națională.

Al treilea scop ce-l va urmări „Musa Română” este cultivarea muzicii noastre bisericesti, publicând în partitură mai cu seamă cântările Sf. Liturghii pentru cor vocal.

Este adecă cunoscut, că la noi s-a făcut unele începuturi demne de laudă pentru aranjarea pe note a cântărilor bisericesti, însă mult încă trebuie să se mai lucreze, până când aceste cântări vor putea satisface pe deplin cerințele moderne.

Afară de aceasta, „Musa Română” va mai publica și cântece populare și originale pentru voce cu acompaniament de pian precum și bucăți de dans. Totodată ea se va năzui, ca pe cât o va ierta împrejurările a prezenta în fiecare număr o mare parte din materialul notificat în punctele programei ei.

Alături de partea muzicală „Musa Română” va cuprinde și câteva coloane text de literatură muzicală, cu scop de-a excita interesul și a da și publicului laic indispensabile cunoștințe elementare de muzică, de la care nu se sustrage nici un om cult, precum și a-l pregăti pentru justa apreciere a muzicii în genere și în special a muzicii române. Mai departe va divulga secretele artei muzicale, povestind istoricul ei și dând bibliografiile celor mai însemnați compozitori streini și români. „Musa Română” va mai cuprinde și o rubrică pentru poezii populare, noutăți, varietăți și diverse etc..

Acesta este programul „Musei Române”.

Suntem conștienți despre greutatea cu care e împreunată realizarea lui, cu toate acestea ne inspiră încredere și curaj marea speranță, că Onoratul public român va lua în considerațiune sacrificiile ce trebuie să le aducem pentru ca să putem ajunge la scop, și că din toate părțile se va sprijini cu toată căldura modesta noastră întreprindere.

Blaj, 1 ianuarie 1988

(text preluat din: dr. Joe Gherman, *Viața și operele compozitorului IACOB MUREȘIANU 1857-1917*, Cluj, 1933)

Partea muzicală a revistei a fost tipărită la Leipzig (Lipsca), iar partea literară la tipografia Seminarului greco-catolic din Blaj. Pentru aceasta, Iacob Mureșianu și-a folosit economiile, contând și pe încasările ce urma să le realizeze din abonamente. Cu toate că revista s-a bucurat de un binemeritat succes și s-a răspândit nu numai în Transilvania, ci și în România, se pare că în ceea ce privește încasările scontate, acestea nu s-au realizat și posibilitățile materiale ale compozitorului, din salariu și lecții de pian, nu au mai putut acoperi cheltuielile de publicare. Astfel, după anul 1888, revista mai apare doar în anii 1894-1899 și 1906-1907 (câteva numere). Tot pe acest drum al culturalizării poporului său, în calitatea sa de dascăl, Iacob Mureșianu a jucat un rol nespus de important în formarea de muzicieni dintre elevii săi cei mai talentați, pe care nu se mărginea să-i organizeze în coruri de înaltă măiestrie, ci, celor mai dotați, le preda studii instrumentale – pian, vioară, flaut – și chiar de compoziție, el fiind un pianist virtuoz cu premii în străinătate.

Cu acești discipoli, dintre care s-au ridicat: Tiberiu Brediceanu, Augustin Bena, Nicodim Ganea, Leonida Domide, Guilelm Șoban, Celestin Cherebețiu și chiar fiul său, Iuliu Mureșianu, a format orchestre sau formații camerale. Ajutat de acestea și de corurile de mari proporții pe care le dirija, fidel ideii de răspândire a culturii muzicale în spațiile locuite de români și pentru români, a întreprins, în puținul timp ce-l avea la dispoziție, nenumărate turnee. Voi menționa doar câteva : Băile Herculane, Abrud, Reghin, Șimleu, Sibiu. Aici, la Sibiu, Președintele Astrei, Gheorghe Barițiu, a spus: „Vei rămâne în inimile și mințile tuturor de aici și depărtare, totdeauna”.

În concertele sale, Iacob Mureșianu dirija și executa atât propriile compoziții, cât și ale altora, români sau străini.

Voi exemplifica mai jos, reproducând un program al Seratei muzicale din 1899:

- „Hora”, de Eduard Wachmann – corul mixt al Casinei Române;
- „Imn de urare”, de Ciprian Porumbescu – cor mixt cu soliști și acompaniament de pian;
- „Allegro” din sonata *Appassionata* de Bethoven – solo pian, Iacob Mureșianu;
- „Dorul meu”, „Neică, neiculiță” (prelucrare de Iacob Mureșianu) – conducerea corului și acompaniamentul, Iacob Mureșianu („Unirea”, IX, nr. 8/25 februarie 1899).

E de remarcat faptul că, în acest program cu muzică cultă, Iacob Mureșianu a ținut neapărat să includă o bucată inspirată din muzica populară, muzica pe care o iubea și aprecia atât de mult.

Pentru a încheia prezentarea revistei „Musa Română”, cred că este important să se cunoască faptul că aici a apărut, orchestrat de Iacob Mureșianu, în tempo de marș, „Deșteaptă-te, Române”, Imnul de la 1848, scris de unchiul său, Andrei Mureșanu. Tot ca o informație bine de știut este că Iacob Mureșianu, la vârsta de 6 ani (1863), i-a cântat la pian, la cererea acestuia, grav bolnav la pat, inspiratul său „Răsunset”, Imnul nostru național de azi. Orchestrarea piesei a făcut-o peste ani.

Pe un alt plan, urmând același scop de ridicare a nivelului cultural în popor prin muzică, Iacob Mureșianu se ocupă de „Societatea Meseriașilor” din Blaj, al cărei președinte era. Cu dăruirea ce-l caracteriza, se ocupă de acești artiști amatori, organizându-i într-o trupă teatral-muzicală. Îi învață notele și le stârnește dragostea și interesul pentru arta cântului și a jocului de scenă, reușind să facă, din cei mai talentați, adevărați profesioniști. Dar, acest așa de inspirat animator cultural, care a fost Iacob Mureșianu, nu se mărginește la atât, ci compune pentru această trupă un repertoriu pe măsură. Astfel, pe textele lui Vasile Alecsandri, poetul cunoscut și iubit de muzician, cel ale cărui librete au stat la baza compozițiilor lui valoroase, va compune operetele „Scara Mâții”, „Cinel-Cinel”, „Florin și Florica”, sau „Millo Director” ș.a.

Pentru scenografie, decoruri și costume, va apela la bunul său prieten și coleg Zeiller, iar de șlefuirea vocilor și de regia de scenă, precum și de acompaniamentul orchestral, se ocupă el.

Aceste spectacole extrem de reușite și apreciate de public au fost prezentate în multe orașe și comune transilvane cu mare succes, nu numai la publicul românesc.

Muzica religioasă, o preocupare de căpetenie, după cum se vede și din „Programul” său, a constituit un mod important de culturalizare cu deosebite rezultate, căci teologii ce-i erau elevi devin preoți și învățători în satele noastre din Transilvania. Ei vor fi aceia care vor organiza corurile slujbelor religioase (pentru a da răspunsurile), ridicându-le puterea spirituală.

Se mai poate vorbi și scrie mult despre felul cum a înțeles „politica” Iacob Mureșianu, dar mă voi opri aici, căci cred că cele relatate sunt edificatoare pentru felul cum a gândit să-și îndeplinească rolul prin „Graiul” său muzical.

Căci, așa cum scrie prietenul și ruda sa, Andrei Bârseanu (soțul verișoarei sale primare, Catinca Nicolau), citându-l pe Gheorghe Bariț: „...Nu niște școli, ci mi se pare că Tâmpa ar putea muta din locul său, ca la unii mai curând să le răsără soarele! – Numai să vrea!”

(Andrieu Bârseanu, *Istoria școalelor centrale române*, Brașov, Tipografia Ciurcu & Comp., 1902)

Iacob Mureșianu a vrut !

Résumé

Jacob Muresianu a été l'un des Roumains qui ont lutté pour culturaliser le peuple roumain de Transylvanie surtout à travers la musique.

Il a édité la revue „La muse roumaine” par laquelle il a trouvé la modalité parfaite de promouvoir la musique folklorique et ecclésiastique afin qu'elles soient connues et reconnues au niveau national et international, tout comme la manière d'organiser et développer la vie musicale de la province. Dans la revue il a publié des chansons populaires (parties vocales et instrumentales), pièces de danse, doïnas etc. Il y a eu aussi des textes de littérature musicale et des références bibliographiques dans le but de former une culture musicale parmi le public lecteur. Toujours dans ces pages Jacob Muresianu a publié „Réveille-toi, Roumain”, l'hymne de la Révolution de 1848 qui est aujourd'hui l'hymne national de la Roumanie.

D'autre part le compositeur roumain a été préoccupé de former de jeunes musiciens et des troupes de théâtre musical avec lesquelles il a fait des tournées à travers le pays, réveillant ainsi l'intérêt et l'amour pour la musique dans l'âme de tous les Roumains. Une nouvelle génération de musiciens et de compositeurs est née grâce à sa passion. Les théologiens qui ont été ses élèves, en organisant des chœurs, ont contribué à l'instruction des paysans par le chant liturgique.